

XALQ TA'LIMI

ISSN 2181-7839

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:
O'zbekiston Respublikasi maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION
SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2023

3-son
(May-Iyun)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

 JISMONIY TARBIYA VA SPORT	
M. Shermatov	Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining faoliyat kompetentligini shakllantirish metodikasi (Futbol texnikasi misolida)
A. Jumayev	Gimnastika darslarida shikastlanish sabablari va uni oldini olish
R. Mamatqulov	Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilarini klaster metodi vositasida rivojlantirish
Sh. Boltayev	Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy faoliyatlarida innovatsion klaster metodini qo'llash samaradorligi (Voleybol sport turi misolida)
 PSIXOLOGIYA	
F. Usmanova	Oliy ta'lim muassasalari talabalarining madaniy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari
 TA'LIMDA MUTOLAA MADANIYATI	
D. Muminova	Kitob va kitobxonlik – inson ma'naviyati ko'zgusi
 MUSIQA VA SAN'AT TA'LIM	
A. Rahimov	Maktab yoshidagi bolalarda tasviriy san'atning savodxonlik elementlarini takomillashtirish
D. Amanova	Bolalarni musiqa cholg'ularini chalishga o'rgatish faoliyatining ilk qadamlari
Sh. Bekmuratova	Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisining kasbiy metodik tayyorgarligini tuzilmasi va mohiyati
 MAKTABGACHA TA'LIM	
G. Nazirova	Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarida inklyuziv kompetensiyani takomillashtirish
M.M. Rizayeva	Maktabgacha ta'lim tashkilotlari sharoitlarida rivojlantiruvchi muhitni tashkil etish
D. Asqarova	Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak tarbiyachilarda kreativlikni rivojlantirish aspektlari
 ILM, MA'RIFAT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR	
N. Fayzullaeva	Ta'limni raqamlashtirish kontekstida universitet o'qituvchisining pedagogik faoliyatidagi o'zgarishlar
 СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ	
A. Абдурахманова	Компетентностные основы проектного подхода в становлении специалистов

Ravshanjon MAMATQULOV,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti,

“Jismoniy madaniyat metodikasi” kafedrası katta o'qituvchisi

PEDAGOGIKA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BO'LAJAK JISMONIY MADANIYAT 'QITUVCHILARINI KLASTER METODI VOSITASIDA RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya

Ushbu maqolada oliy o'quv yurtlarida bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilarini tayorlashda klaster texnologiyalarni qo'llash masalalari, shuningdek, klaster-modul usulini jismoniy tayyorgarligi turlicha bo'lgan talabalar guruhlarida qo'llash masalalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar. Jismoniy tarbiya, jismoniy tayyorgarlik, klaster, klaster tahlili, klaster-modul usuli, turli darajalar, jismoniy madaniyat, jismoniy holat, tanlab olish, ta'lim jarayoni.

В данной статье рассматриваются вопросы использования кластерных технологий в подготовке учителей группы студентов физической культуры в высших учебных заведениях. Рассмотрены вопросы использования кластерно-модульного метода в группах студентов с разной физической подготовкой.

Ключевые слова. Физическое воспитание, физическая подготовка, кластерный анализ, кластер, кластерно-модульный метод, разные уровни, физическая культура, физическое состояние, отбор, образовательный процесс.

In this article, the issues of using cluster technologies in the training of children's physical culture teachers in higher educational institutions are considered. The issues of using the cluster-module method in groups of students with different physical fitness are considered.

Key words. Physical education, physical training, cluster analysis, cluster, cluster-module method, different levels, physical culture, physical condition, selection, educational process.

Ta'lim jarayonida, xususan, jismoniy tarbiya jarayonida klasterlashning na-faqat klaster shakllanishi ketma-ketligini, balki klasterlashning o'z mantiqiy-ligi, dinamikasi va ko'lamini tavsiflovchi jarayon sifatida oshirish joiz. Bu juda murakkab jarayon bo'lib, jismoniy tayyorgarlikni salomatlik ko'rsatkichlari sifatida, shaxsning jismoniy holatining amaldagi mezonlari va standartlari xususiyatlari bilan birgalikda ta'lim jarayonining segmentlari sifatida ko'ramiz. Va bu turli xil guruhlarini birlashtirgan sotsiologning fantaziyalari haqida emas, balki ixtiyoriy asoslar bo'yicha ma'lumotlardir.

Hozirgi vaqtda jismoniy madaniyat o'qituvchilari klaster tahlilini juda yaxshi bilish-maydi, chunki u ko'proq sotsiologiya va iqtisodiy fanlarda qo'llaniladi, jismoniy tarbiya tuzilishiga yomon moslashtiriladi, ammo bu umumiy va tanlab olingan sog'lomlashtirish yo'nalishlarining oqilona kombinatsiyasi. Jismoniy madaniyat ontogeneznining (Ontogenez jarayonida ota-onadan olingan genetik ma'lumotni amalga oshirish jarayoni sodir bo'ladi) turli yosh davrlarida va hayotning turli sharoitlarida, ayniqsa, talaba yosh-larning salomatligi va jismoniy tayyorgarligini saqlash va mustahkamlashga qaratilgan jismoniy faoliyatni rag'batlantirishning zamonaviy usullari va shartlarini ta'minlaydi. Umuman olganda, o'qitish nazariyasi va metodologiyasiga umumiy didaktik va profilli tushuncha va yondashuvlarni joriy etish, ayniqsa, kompyuterlashtirish va o'qitishning texnik vositalaridan keng foydalanish talabalarning nazariy va amaliy bo'limlarni nisba-

tan qisqa vaqt ichida o'zlashtirishini ta'minlaydi va o'qituvchi guruhning tezkor tekshiruv va etarli darajada o'zlashtirilmagan materialni aniqlash va shu bilan uni odatdagi ishidan ozod qilish bilan bog'liq.

Umuman olganda, o'qitish nazariyasi va metodologiyasiga umumiy didaktik va profilli tushuncha va yondashuvlarni joriy etish, ayniqsa, kompyuterlashtirish va o'qitishning texnik vositalaridan keng foydalanish talabalarning nazariy va amaliy bo'limlarni nisbatan qisqa vaqt ichida o'zlashtirishini ta'minlaydi va o'qituvchi guruhning tezkor tekshiruv va etarli darajada o'zlashtirilmagan materialni aniqlash va shu bilan uni odatdagi ishidan ozod qilish bilan bog'liq.

Bularning barchasi axborot texnologiyalaridan foydalangan holda bilimlarni o'qitish va nazorat qilishda samarali didaktik yondashuvdan dalolat beradi. Kompyuter ta'limning axborot texnologiyalariga bevosita integratsiyalashgan va ta'lim tizimining shunday kerakli elementiga aylanadiki, u yo'q bo'lganda talaba uchun ham, o'qituvchi uchun ham ma'lum bir noqulaylik paydo bo'ladi.

Jismoniy tarbiya va sportda axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'ziga xos xususiyati rasmiylashtirish qiyin bo'lgan biologik obyektlarni boshqarishni tashkil etishdir. Shu nuqtai nazardan, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi obyektiv-subyektiv munosabatlar masalalari ularning biologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ko'rib chiqiladi. Shunday qilib, jismoniy tarbiyada amaliy foydalanish uchun biz o'lchash va baholash mumkin bo'lgan jismoniy holatning mavjud va informatsion ko'rsatkichlarini tanlashimiz mumkin. Bular: somatometrik, somatoskopik va fiziometrik ko'rsatkichlar, jismoniy tayyorgarlik, jismoniy faollik, kasallanish bo'lishi mumkin. Jismoniy holatning o'lchanadigan belgilarini tanlashda ularni o'lchashning soddaligini, baholash usullarini va jalb qilinganlarning motivatsiyasini hisobga olish kerak. Klaster tahlili – har biri ma'lum bir o'zgaruvchilar to'plami bilan tavsiflangan ko'p o'lchovli kuzatishlarni tasniflash imkonini beruvchi usullar to'plami. Klaster tahlilining maqsadi odatda "klasterlar" deb ataladigan bir-biriga o'xshash obyektlar guruhlarini shakllantirishdir.

Hozirgi vaqtda jismoniy tarbiya bo'yicha yangi o'qitish texnologiyalarini tizimlashtirish va tahlil qilish uchun ilmiy asoslarni ishlab chiqish dolzarb masala bo'lib, ular turli xil vazifalarni hal qila oladi: bilimlarni etkazish, ularni o'zlashtirish jarayonini kuzatish, tasviriy materiallarni namoyish qilish va jismoniy rivojlanishni rivojlantirish.

O'z tanangizni bilish uchun uning harakatlarini rag'batlantirishni o'rganing, asab-mushak tarangligini va psixoemotsional charchoqni yengillashtiring. Bu turli xil tadqiqotlarda tasdiqlangan, bu erda talabalar o'rtasida kasallanishning kamayishi, reabilitatsiya va tiklash choralari tizimidan maqsadli foydalanganlar (barcha 4-5 yil davomida) jismoniy va intellektual qobiliyatlarning oshishi statistik jihatdan isbotlangan.

Modellashtirish – bizni qiziqtirgan obyekt to'g'ridan-to'g'ri o'rganilmaydigan, balki yordamchi sun'iy yoki tabiiy tizim (kvazi-obyekt) qo'llaniladigan obyektning vositachilik bilan amaliy yoki nazariy ishlashi usuli bo'lib xizmat qiladi. Bilishning ma'lum bosqichlarida uni almashtirishga va uni o'rganishda, pirovardida, modellashtirilgan obyektning o'zi haqida ma'lumot berishga qodir bo'lgan ma'lum obyektiv muvofiqlik.

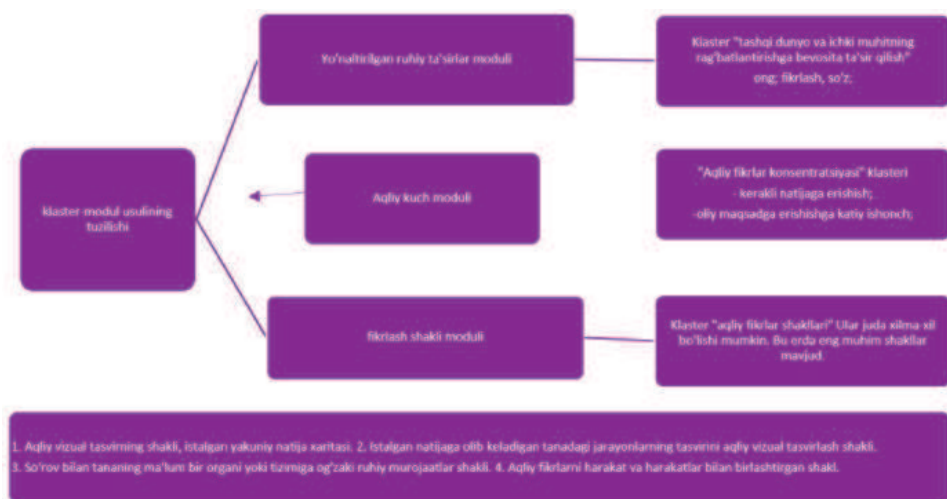
O'qituvchi faoliyati nafaqat har bir talaba jismoniy tarbiyaning turli bo'limlari bilimlaridan foydalanish sohasidagi konseptual va uslubiy mazmun, faoliyat usullari to'g'risida tuzilgan, maqsadli va asosli ma'lumot berish, balki jismoniy tarbiyaning bevosita va bilvosita nazorati sifatida ham ko'rib chiqilishi kerak.

Tibbiyot va jismoniy tarbiyada kompyuterlardan foydalanish katta imkoniyatlar ya-

ratadi.

Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, jismoniy tarbiya darslarini individuallashtirish jismoniy tarbiya va o'quvchilar salomatligini dinamik kuzatish (monitoring) tizimlarini ishlab chiqishni anglatadi. Buni zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida, sog'lig'i yomon o'quvchilarning jismoniy tarbiyasida amalda qo'llanilmaydigan klaster-modulli o'qitish usuli yordamida amalga oshirish mumkin. Yuqorida aytilganlarning barchasi sifatni baholashning yangi shakllarini topish zarurligini ko'rsatadi.

Biroq, zamonaviy axborot texnologiyalarining yuqori salohiyatiga qaramay, ular hali ham oliy jismoniy tarbiya tizimida keng qo'llanilishini topmagan. Yuqoridagilar bilan bog'liq holda, jismoniy tayyorgarligi turlicha bo'lgan o'quvchilarning jismoniy tarbiyasi bo'yicha o'quv jarayoniga zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish bugungi kunda juda dolzarb ko'rinadi.

1-rasm Klaster-modul usulining tuzilishi.

Klaster-modul usuli – bu turli darajadagi talabalarning muvofiqlashtirish qobiliyatlari, chidamliligi va boshqa jismoniy va psixomotor qobiliyatlarini rivojlantirish metodologiyasida, ularning rivojlanishiga yo'naltirilgan ta'sir qilishning umumiy muammosida mutlaqo yangi zamonaviy tendentsiya.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Олдендерфер М.С., Блэшфилд Р.К. Кластерный анализ. / – В кн.: Факторный, дискриминантный и кластерный анализ. – М.: Финансы и статистика, 1989. – С.215.
2. Классификация и кластер / Под ред. Дж. Вэн Райзина // Пер. с англ. П.П. Кольцова; Под ред. Ю.И. Журавлева. – М.: Мир, 1980. – С.388.
3. Жамбю М. Иерархический кластер-анализ и соответствия // Пер. с франц. Б.Г. Миркина. – М.: Финансы и статистика, 1988. – С 300.
4. Прохорова М.В., Сидоров А.А., Синюхин Б.Д., Семёнов А.Г. Педагогика физической культуры: Учебник –М.: Из-во "Путь": ТИД "Альянс", 2006. – С. 129. Удк 796 (075.8) ББК 75.1 П 84